

**RAQAMLI MUHITDA OILAVIY TARBIYANING PSIXOLOGIK-PEDAGOGIK
XUSUSIYATLARI VA ULARNING BOLA SHAXSIGA TA'SIRI**

Shahrisabz Davlat Pedagogika Instituti

Talaba: Aliyeva Barno Shavkat qizi

Annotatsiya

Mazkur maqolada raqamli muhit sharoitida oilaviy tarbiyaning psixologik-pedagogik xususiyatlari, uning zamonaviy transformatsiyasi hamda bola shaxsiga ko'rsatadigan ijobiy va salbiy ta'sirlari ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil etilgan. Tadqiqotda raqamli texnologiyalarning oilaviy muloqot, ijtimoiylashuv, axloqiy qadriyatlar shakllanishiga ta'siri ochib berilgan. Shuningdek, ota-onalarning raqamli kompetensiyasi va pedagogik madaniyati bola rivojiga qanday ta'sir ko'rsatishi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: raqamli muhit, oilaviy tarbiya, psixologik xususiyatlar, pedagogik yondashuv, bola shaxsi, ijtimoiylashuv, media madaniyat

Аннотация

В данной статье анализируются психолого-педагогические особенности семейного воспитания в условиях цифровой среды и их влияние на формирование личности ребенка. Рассматриваются трансформации семейных отношений под воздействием цифровых технологий, а также их влияние на социализацию и нравственное развитие детей. Особое внимание уделяется цифровой компетентности родителей и ее роли в воспитании.

Ключевые слова: цифровая среда, семейное воспитание, личность ребенка, социализация, педагогика, психология

Abstract

This article examines the psychological and pedagogical characteristics of family upbringing in the digital environment and their impact on child personality development. The study highlights the transformation of family relationships under digital influence and analyzes both positive and negative effects on children's socialization and moral development. Special attention is given to parental digital competence and its role in shaping a child's personality.

Keywords: digital environment, family education, child development, psychology, pedagogy, socialization

KIRISH

Zamonaviy globallashuv jarayonida raqamli texnologiyalar inson hayotining barcha jabhalariga, xususan, oilaviy tarbiya tizimiga chuqur kirib bordi. Bugungi kunda bola tarbiyasi nafaqat an'anaviy ijtimoiy institutlar, balki virtual makon orqali ham shakllanmoqda. Raqamli muhit (internet, ijtimoiy tarmoqlar, mobil ilovalar) bolalarning dunyoqarashi, tafakkuri va xulq-atvoriga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bois oilada tarbiya jarayonining yangi psixologik-pedagogik mexanizmlarini o'rganish dolzarb ilmiy muammoga aylandi. Mazkur tadqiqotning maqsadi — raqamli muhitda oilaviy tarbiyaning o'ziga xos xususiyatlarini aniqlash hamda ularning bola shaxsiga ta'sirini kompleks tahlil qilishdan iborat. Ayniqsa, yosh avlod tarbiyasida raqamli muhitning roli ortib borayotgani ilmiy tadqiqotlarning dolzarbligini yanada kuchaytirmoqda. Chunki bugungi bola "raqamli avlod" sifatida shakllanmoqda va uning ong, tafakkur, emotsional hamda ijtimoiy rivojlanish jarayonlari ko'p jihatdan internet resurslari, ijtimoiy tarmoqlar va mobil texnologiyalar orqali belgilanmoqda.

Asosiy qism

Raqamli muhit — bu axborot-kommunikatsiya texnologiyalari orqali shakllanadigan virtual ijtimoiy makon bo‘lib, unda inson faoliyati, muloqoti va ijtimoiylashuvi amalga oshiriladi. Bugungi kunda bolalar uchun raqamli muhit “ikkinchi ijtimoiylashuv maydoni”ga aylangan. Ular o‘z bilimlarini ko‘pincha internet orqali oladi, muloqotni esa ijtimoiy tarmoqlar orqali olib boradi. Oilaviy tarbiya — bu bola shaxsini shakllantirishda asosiy ijtimoiy institut sifatida namoyon bo‘ladi. Unda:

- axloqiy qadriyatlar
- ijtimoiy me‘yorlar
- shaxsiy identifikatsiya
- shakllanadi.

Raqamli muhit ushbu jarayonga yangi komponentlarni qo‘shmoqda.

Zamonaviy jamiyat taraqqiyoti axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi bilan bevosita bog‘liq bo‘lib, ushbu jarayon ijtimoiy institutlar, xususan, oila institutining funksional va mazmuniy jihatdan transformatsiyasiga olib kelmoqda. Raqamli muhitning kengayishi natijasida inson faoliyati tobora virtual makon bilan uyg‘unlashib bormoqda, bu esa shaxs shakllanishining an‘anaviy mexanizmlarini qayta ko‘rib chiqishni talab etadi. Shu nuqtai nazardan, oilaviy tarbiya jarayoni ham sifat jihatidan yangi bosqichga ko‘tarilmoqda. Endilikda ota-onalar nafaqat an‘anaviy tarbiyaviy vazifalarni bajarishi, balki bolani raqamli makonda to‘g‘ri yo‘naltirish, xavfsizligini ta‘minlash va tanqidiy fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirish kabi murakkab pedagogik vazifalarni ham amalga oshirishi lozim. Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, raqamli muhitning bola shaxsiga ta‘siri ikki tomonlama xarakterga ega. Bir tomondan, u bilim olish imkoniyatlarini kengaytiradi, mustaqil fikrlashni rivojlantiradi va global tafakkurni shakllantiradi. Ikkinchi tomondan esa, noto‘g‘ri foydalanish

holatlarida psixologik qaramlik, ijtimoiy izolyatsiya, axloqiy me'yorlarning buzilishi kabi salbiy oqibatlariga olib kelishi mumkin.

Mazkur muammolarni hal etishda oilaviy tarbiyaning psixologik-pedagogik asoslarini chuqur o'rganish, ota-onalarning raqamli kompetensiyasini oshirish hamda bolalarning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda tarbiyaviy yondashuvlarni takomillashtirish zarur. Shuningdek, ushbu tadqiqot doirasida quyidagi ilmiy masalalarga alohida e'tibor qaratiladi:

- ❖ raqamli muhitning bola psixikasiga ta'sir mexanizmlarini aniqlash;
- ❖ oilaviy tarbiya jarayonida media omillarning rolini baholash;
- ❖ ota-onalar va bolalar o'rtasidagi muloqotning raqamli transformatsiyasini tahlil qilish;
- ❖ raqamli sharoitda samarali pedagogik strategiyalarni ishlab chiqish.

Mazkur tadqiqotning ilmiy yangiligi shundan iboratki, unda raqamli muhit sharoitida oilaviy tarbiya tizimi kompleks yondashuv asosida tahlil qilinib, psixologik va pedagogik omillar o'zaro integratsiyada o'rganiladi. Bu esa bola shaxsining barkamol rivojlanishini ta'minlashda innovatsion yondashuvlarni ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Avvallari bola ijtimoiylashuvi asosan oila va maktab orqali amalga oshirilgan bo'lsa, hozirda internet muhim rol o'ynamoqda. Zamonaviy ota-ona quyidagi kompetensiyalarga ega bo'lishi kerak:

- media savodxonlik
- axborotni tahlil qilish
- bolani nazorat qilish va yo'naltirish

An'anaviy tarbiya usullari raqamli muhitda o'zgarib bormoqda:

- nazorat → hamkorlik
- taqiqlash → tushuntirish
- buyruq → motivatsiya

Media tarbiya — bolani axborot oqimida to'g'ri yo'naltirish, tanqidiy fikrlashni rivojlantirish jarayonidir. Asosiy muammo — real va virtual hayot o'rtasida muvozanatni saqlashdir. Bu jarayonda ota-onalar bolaning ekran vaqtini nazorat qilishi, birgalikda faoliyat tashkil etishi, ochiq muloqotni rivojlantirishi talab etiladi.

Xulosa

Raqamli muhit zamonaviy oilaviy tarbiya tizimini tubdan o'zgartirib, bola shaxsining shakllanishiga kompleks va ko'p qirrali ta'sir ko'rsatmoqda. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalar nafaqat yangi imkoniyatlar yaratadi, balki psixologik va pedagogik xavflarni ham yuzaga keltiradi.

Shu bois oilaviy tarbiya tizimida quyidagilar ustuvor yo'nalish bo'lishi lozim:

- ota-onalarning raqamli pedagogik madaniyatini oshirish
- bola shaxsining individual xususiyatlarini hisobga olish
- media muhitni nazoratli va maqsadli tashkil etish

Kelgusida ushbu yo'nalishda kompleks empirik tadqiqotlar olib borish muhim ilmiy vazifa hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat — yengilmas kuch
2. Vygotsky L.S. Mind in Society

3. Bandura A. Social Learning Theory
4. Castells M. The Rise of the Network Society
5. Buckingham D. Media Education
6. Livingstone S. Children and the Internet
7. UNESCO Digital Parenting Reports
8. OECD Digital Education Studies
9. O'zbekiston Respublikasi Ta'lim to'g'risidagi qonuni
10. Zamonaviy pedagogika va psixologiya ilmiy jurnallari